MAKTABGACHA TA'LIMDA O‘YIN TEXNOLOGIYALARI: AHAMIYATI VA IJOBIY NATIJALARI

Toshkent Kiyo Xalqaro Universiteti Samarqand filiali
MPRE-S-251 U guruh Maktabgacha ta'lim nazariyasi va metodikasi
1-kurs talabasi ***Mustafayeva Dilfuza Jumanovna***

Annotatsiya.*Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim jarayonida o‘yin texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik ahamiyati hamda ularning ta'lim-tarbiya jarayoniga ta’siri yoritilgan. Tadqiqotda o‘yin orqali o‘rganishning bolalar rivojlanishiga, xususan, ularning ijodkorligi, mustaqil fikrlashi, kommunikativ ko‘nikmalari va ijtimoiy faolligiga bo‘lgan ijobiy ta’siri tahlil qilingan. Shuningdek, o‘yin texnologiyalarini qo‘llashning samaradorligini oshiruvchi omillar, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va amaliy tavsiyalar ko‘rib chiqilgan. Maqolada ta’lim jarayonida o‘yin metodlaridan foydalanish natijasida bolalarda motivatsiya ortishi, bilimlarni tez va ongli o‘zlashtirish jarayoni yaxshilanishi ilmiy asoslangan holda yoritib beriladi.*

Kalit so‘zlar: *o‘yin texnologiyalari, maktabgacha ta’lim, o‘yin orqali o‘rganish, pedagogik innovatsiyalar, rivojlantiruvchi o‘yinlar, samaradorlik, bolalar rivojlanishi*

Abstract.*This article explores the pedagogical significance and effectiveness of using play-based learning technologies in preschool education. It highlights how play serves as a natural learning tool that fosters children's cognitive, social, emotional, and creative development. The study analyzes the positive outcomes of integrating play into the educational process, including increased motivation, improved communication skills, enhanced problem-solving abilities, and more effective knowledge acquisition. Furthermore, the article discusses modern pedagogical approaches, practical recommendations, and key factors that contribute to the successful implementation of play technologies in preschool settings. The findings confirm that play-based learning creates an engaging environment that supports holistic child development and strengthens the overall quality of preschool education.*

Keywords: *play-based learning, preschool education, play technologies, child development, pedagogical innovations, learning motivation, educational effectiveness*

Kirish

Maktabgacha ta’lim tizimi bolalarning har tomonlama kamol topishida, ularda dastlabki bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirishda eng muhim bosqichlardan biridir. Bugungi kunda O‘zbekistonda maktabgacha ta’limni modernizatsiya qilish,

ta’lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni, xususan, o‘yin orqali o‘qitish metodlarini joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta’lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2707-son qarori (2017-yil 29-dekabr), shuningdek “2017–2021-yillarda maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirish dasturini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ-3261-son qarori (2017-yil 9-sentabr) da maktabgacha ta’lim jarayonini takomillashtirish, bolalar rivojlanishiga yo‘naltirilgan zamonaviy o‘qitish metodlarini keng joriy etish vazifalari belgilab berilgan. Ushbu normativ-huquqiy hujjatlar ta’lim-tarbiya jarayonida o‘yin texnologiyalarining ahamiyati va ularni joriy etishga bo‘lgan ehtiyojni yanada oshirdi.

Shu bilan birga, Prezidentning “Maktabgacha ta’lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5333-son farmoni maktabgacha yoshdagi bolalar intellektual, psixologik va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qiladigan zamonaviy metodikalarni amaliyotga keng tatbiq etish zarurligini ta’kidladi. Ushbu qaror va farmonlarda ta’lim jarayonini individuallashtirilgan, interfaol, bolalarning yosh xususiyatlariga mos holda tashkil etish muhimligi qayd etilgan.

Mazkur islohotlar natijasida o‘yin texnologiyalari maktabgacha ta’limning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. O‘yin orqali o‘qitish bolalarda mustaqil fikrlashni rivojlantirish, bilishga qiziqishni kuchaytirish, muloqot ko‘nikmalarini shakllantirish hamda ijtimoiy kompetensiyalarni mustahkamlashga yordam beradi. Shu sababli o‘yin texnologiyalarining ahamiyati va ular orqali erishiladigan ijobiy natijalarni chuqur o‘rganish bugungi pedagogik tadqiqotlarning dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

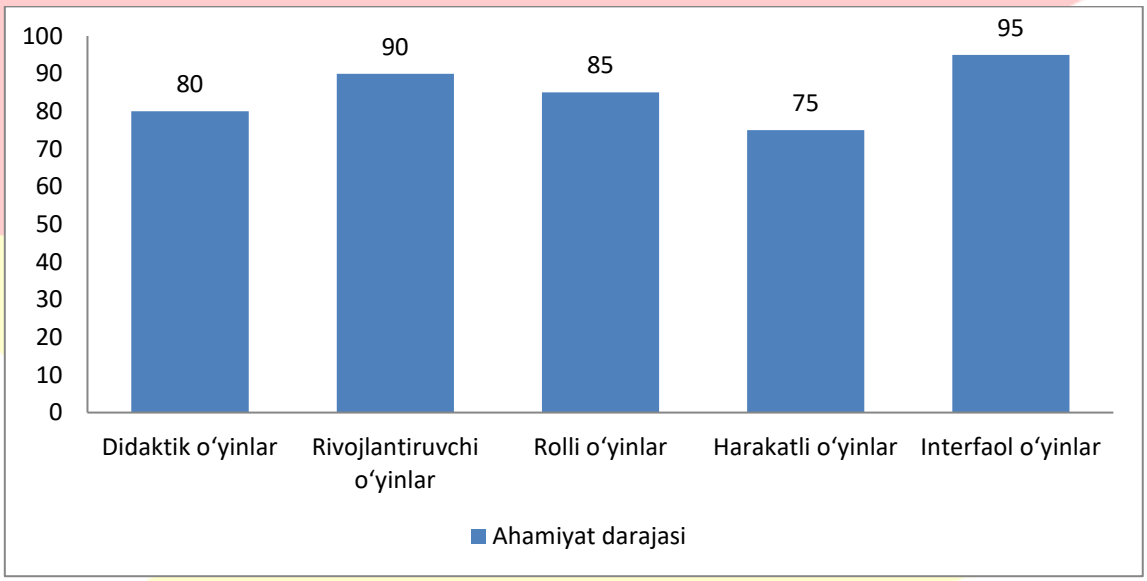
1-jadval

Maktabgacha ta’limda o‘yin texnologiyalarining asosiy turlari va ularning pedagogik ahamiyati

№	O‘yin texnologiyasi turi	Mazmuni	Pedagogik ahamiyati
1	Didaktik o‘yinlar	Bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlashga qaratilgan o‘yinlar	Bolalarda mantiqiy fikrlash, eslab qolish va bilimlarni amalda qo‘llashni rivojlantiradi
2	Rivojlantiruvchi o‘yinlar	Idrok, tafakkur, tasavvur va ijodkorlikni rivojlantiruvchi mashg‘ulotlar	Kognitiv rivojlanishni kuchaytiradi, ijodiy fikrlashni shakllantiradi
3	Rolli o‘yinlar	Turli kasb yoki hayotiy vaziyatlarni canlandirish	Bolalarda nutq, muloqot, ijtimoiy moslashuv va rollarni

№	O‘yin texnologiyasi turi	Mazmuni	Pedagogik ahamiyati
			bajarish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi
4	Harakatli o‘yinlar	Jismoniy faoliyatga asoslangan o‘yinlar	Motorika rivojlanadi, sog‘lom turmush tarziga bo‘lgan qiziqish ortadi
5	Interfaol o‘yin texnologiyalari	Multimedia, raqamli o‘yinlar va interfaol metodlardan foydalanish	Raqamli savodxonlikni oshiradi, o‘quv jarayonini qiziqarli va samarali qiladi

1-jadvalda maktabgacha ta’lim jarayonida qo‘llaniladigan asosiy o‘yin texnologiyalari turlari hamda ularning pedagogik ahamiyati yoritilgan. Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, o‘yinli metodlar bolalarning kognitiv, ijtimoiy, emotsional va jismoniy rivojlanishiga kompleks tarzda ta’sir ko‘rsatadi. Har bir o‘yin turi bolaning muayyan qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi: didaktik o‘yinlar — bilimlarni mustahkamlasa, rolli o‘yinlar — kommunikativ ko‘nikmalarni oshiradi, interfaol o‘yinlar esa zamonaviy texnologiyalarni o‘zlashtirishga yordam beradi. Shu orqali o‘yin texnologiyalarining ta’lim-tarbiya jarayonidagi samaradorligi ilmiy asoslangan holda ko‘rsatib beriladi.



1-rasm. O'yin texnologiyalarining ta'limdagi ahamiyat darajasi

Diagrammada maktabgacha ta’lim jarayonida qo‘llaniladigan turli o‘yin texnologiyalarining pedagogik ahamiyat darajasi foiz ko‘rinishida tasvirlangan.

- Interfaol o‘yin texnologiyalari – 95%. Diagrammadagi eng yuqori ko‘rsatkich interfaol o‘yinlarga tegishli bo‘lib, ular bolalarning ta’lim jarayoniga faol

jalb qilinishini ta’minlaydi. Multimedia vositalari, raqamli o‘yinlar va interfaol metodlardan foydalanish orqali bolalarda qiziqish kuchayadi, mustaqil o‘rganish, axborotni qayta ishlash va o‘z fikrini ifodalash ko‘nikmalari rivojlanadi. Shu sababli ularning samaradorligi eng yuqori baholangan.

- Rivojlantiruvchi o‘yinlar – 90%. Ushbu o‘yinlar bolalarning tafakkuri, tasavvuri, mantiqiy fikrlashi va kognitiv faolligini kuchaytirishga qaratilgan. Diagrammada yuqori ko‘rsatkichga ega bo‘lishi ularning bolalar rivojlanishiga sezilarli ijobiy ta’sir ko‘rsatishidan dalolat beradi. Rivojlantiruvchi topshiriqlar va mashg‘ulotlar orqali bola atrof-muhitni chuqurroq anglaydi va ijodkorlik qobiliyatlari rivojlanadi.
- Rolli o‘yinlar – 85%.Diagrammada yuqori natija ko‘rsatgan rolli o‘yinlar bolalarning og‘zaki nutqini, muloqot ko‘nikmalarini va ijtimoiy faolligini kuchaytiradi. Turli kasb yoki hayotiy vaziyatlarni jonlantirish orqali bolalar o‘zaro muloqot qiladi, rollarni bajaradi, muammoli vaziyatlarda yechim izlaydi. Bu jarayon ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.
- Didaktik o‘yinlar – 80%.Didaktik o‘yinlarning samaradorlik darajasi o‘rta-yuqori bo‘lib, ular bolalarning bilimlarini mustahkamlash, eslab qolish va tafakkur qilish jarayonlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu o‘yinlar dars jarayonini qiziqarli qiladi, o‘quv materialini ongli o‘zlashtirishni kuchaytiradi. Biroq ijodkorlik yoki jismoniy rivojlanishdan ko‘ra ko‘proq bilimga yo‘naltirilgani sababli ko‘rsatkichi boshqalarga nisbatan biroz pastroq.
- Harakatli o‘yinlar – 75%.Diagrammada eng past ko‘rsatkich harakatli o‘yinlarga tegishli bo‘lsa-da, ular jismoniy rivojlanish, koordinatsiya, motorika va sog‘lom turmush tarzini shakllantirishda beqiyos ahamiyatga ega. Harakatli o‘yinlar orqali bolalar faol, chaqqon, tashabbuskor bo‘lib ulg‘ayadi. Biroq ular kognitiv ko‘nikmalarni rivojlantirishda interfaol yoki rivojlantiruvchi o‘yinlardan biroz ortda qoladi.

Diagramma o‘yin texnologiyalarining har biri maktabgacha yoshdagi bolalar ta’lim-tarbiya jarayonida muhim o‘rin tutishini ko‘rsatib, ularning kompleks qo‘llanishi ta’lim samaradorligini yanada oshirishini tasdiqlaydi.

Yuqoridagi ko‘rsatkichlar shuni anglatadiki, maktabgacha ta’lim jarayonida turli xil o‘yin texnologiyalarini kompleks qo‘llash bolalarning har tomonlama rivojlanishiga imkon yaratadi. Interfaol, rivojlantiruvchi, rolli, didaktik va harakatli o‘yinlarning har biri ma’lum bir rivojlanish yo‘nalishini kuchaytiradi, shu bois ta’lim jarayonida ularni bir-birini to‘ldiruvchi metod sifatida joriy etish muhimdir. O‘yinlarning turlicha bo‘lishi bolalarda faqat bilim emas, balki xarakter, motivatsiya, ijtimoiy faollik va tashabbuskorlik kabi shaxsiy sifatlarni shakllantiradi.

Shuningdek, bugungi kunda O‘zbekiston maktabgacha ta’lim tizimi Prezident qarorlariga asoslangan holda tubdan isloh qilinayotgani, innovatsion texnologiyalar keng tatbiq etilayotgani o‘yin texnologiyalarining ahamiyatini yanada oshirmoqda. Zamonaviy ta’lim jarayonida bolalarning yosh psixologik xususiyatlariga mos metodlar qo‘llanishi, ularda ijodiy fikrlash va mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini shakllantirish ustuvor vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda. Shu nuqtayi nazardan, o‘yin texnologiyalarining samaradorligini baholash, ularning natijadorligini ilmiy jihatdan asoslash hamda ta’lim jarayoniga tizimli ravishda tatbiq etish bo‘yicha izlanishlar davom etmoqda.

O‘yin texnologiyalarining yuqori samaradorligi bolalarning ta’lim jarayoniga bo‘lgan qiziqishini oshirishi, faol fikrlashga undashi va o‘quv jarayoniga ijobiy munosabatni shakllantirishini tasdiqlaydi. Bolalar o‘yin orqali nafaqat bilim oladi, balki o‘z tajribasini kengaytiradi, o‘z-o‘zini namoyon etish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shu bois o‘yin metodlarining doimiy ravishda takomillashtirilib borilishi, tarbiyachilarning pedagogik mahoratini oshirish, zamonaviy o‘yin vositalari bilan ta’minotning yaxshilanishi maktabgacha ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biridir.

Natijada, o‘yin texnologiyalaridan oqilona foydalanish nafaqat ta’lim samaradorligini oshiradi, balki kelajak avlodning intellektual, ijtimoiy va emotsional rivojlanishi uchun mustahkam poydevor yaratadi. Bu esa O‘zbekistonning maktabgacha ta’lim tizimida olib borilayotgan islohotlarning amaliy natijadorligini yanada kuchaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Maktabgacha ta’lim jarayonida o‘yin texnologiyalaridan foydalanish bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlaydigan eng samarali pedagogik metodlardan biri ekanligi tadqiqot davomida aniqlandi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, interfaol, rivojlantiruvchi, rolli, didaktik va harakatli o‘yinlarning har biri ta’lim-tarbiya jarayoniga o‘ziga xos ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, interfaol va rivojlantiruvchi o‘yinlar bolalarning kognitiv rivojlanishi, ijodiy tafakkuri, mustaqil fikrlashi va motivatsiyasini kuchaytirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligi aniqlangan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining maktabgacha ta’lim tizimini takomillashtirishga qaratilgan qaror va farmonlari asosida ta’lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish bugungi kunning dolzarb vazifasidir. Ushbu islohotlar natijasida o‘yin texnologiyalarining o‘rni yanada muhim ahamiyat kasb etib, ular bolalarning ijtimoiy, emotsional, axloqiy va jismoniy rivojlanishiga samarali ta’sir ko‘rsatmoqda.

Tadqiqot natijalari o‘yin orqali o‘rganishning ta’lim samaradorligini oshirish, o‘quv jarayonini qiziqarli tashkil etish va bolalarda faol o‘quv motivatsiyasini shakllantirishda beqiyos rol o‘ynashini tasdiqlaydi. O‘yinli faoliyat bolalarning tabiiy ehtiyojlariga mos kelgani sababli, maktabgacha ta’limning barcha jarayonlarida ularni kompleks ravishda qo‘llash maqsadga muvofiqdir.

Umuman olganda, o‘yin texnologiyalarining samarali joriy etilishi maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual, psixologik va ijtimoiy rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratib, ular kelajakda muvaffaqiyatli shaxs sifatida shakllanishiga mustahkam poydevor hozirlaydi. Shu bois ta’lim jarayonida o‘yinlarni tizimli, ilmiy asoslangan va maqsadga yo‘naltirilgan holda qo‘llash pedagoglar oldidagi eng muhim vazifalardan biri bo‘lib qoladi.

Takliflar

1. O‘yin texnologiyalarini pedagogik jarayonga tizimli integratsiya qilish. Maktabgacha ta’lim muassasalarida o‘yin faoliyatini dars jarayonining asosiy komponenti sifatida rejalashtirish, har bir mashg‘ulotda maqsadga yo‘naltirilgan o‘yinlardan foydalanish tavsiya etiladi.
2. Tarbiyachilarning malakasini oshirish.

O‘yin metodlari, interfaol texnologiyalar va zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish bo‘yicha maxsus seminar, trening va master-klasslar tashkil etish zarur.

3. Raqamli va interfaol o‘yin vositalarini keng joriy etish. Raqamli platformalar, ta’limiy dasturlar, interfaol doskalar va multimedia o‘yinlardan foydalanish orqali o‘quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilish tavsiya etiladi.
4. Rivojlantiruvchi muhit yaratish.

Guruh xonalarini didaktik, rivojlantiruvchi, rolli va harakatli o‘yinlar uchun maxsus zonalar bilan jihozlash bolalarning mustaqil o‘yin faoliyatini faollashtiradi.

5. O‘yinlarni bolalarning yosh va individual xususiyatlariga moslash. Har bir bolaning rivojlanish darajasi, qiziqishi va ehtiyojlariga qarab o‘yin texnologiyalaridan differensial yondashuv asosida foydalanish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–2707-son qarori. *“Maktabgacha ta’lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”*, 2017-yil 29-dekabr.
2. Yo‘ldoshev, J., & Usmonov, S.Pedagogik texnologiya asoslari. — Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
3. G‘afurov, K.Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
4. Qodirova, F.Bolalar psixologiyasi. — Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2021.

5. To‘rayev, B.Maktabgacha ta'limda innovatsion metodlar. — Toshkent: Universitet, 2022.
6. Выготский, Л. С.Игра и её роль в психическом развитии ребёнка. — Москва: Педагогика, 1991.
7. Эльконин, Д. Б.Психология игры. — Москва: Владос, 2001.
8. Смирнова, Е. О.Дошкольная педагогика: развивающие игры и технологии. — Москва: Академия, 2018.
9. Piaget, J.Play, Dreams and Imitation in Childhood. — New York: W. W. Norton, 1962.
10. Henschel, S., & Brömmel, K. Play-Based Learning in Early Childhood Education: Theory and Practice. — London: Routledge, 2019.

